עין משפט נר מצוה

ה א מיי׳ פ״ד מהל׳ גניבה הל׳ ג ועיין במ״מ טוח״מ סי׳ שנב:
ו ב מיי׳ פ״א מהל׳ שבועות הל׳ ח ט סמג לאוין רמ:
ז ג מיי׳ פ״ד מהל׳ גניבה הלכה א טוח״מ שם:
ח ד מיי׳ פ״א מהל׳ שבועות הל׳ ט י יא סמג שם:
ט ה מיי׳ פ״ד מהלכות גניבה הלכה ג טוח״מ שם:
י ו מיי׳ שם הלכה א טוח״מ שם:
יא ז מיי׳ פ״א מהל׳ שכירות הל׳ ב סמג עשין פט טוש״ע ח״מ סי׳ רלא סעיף א:

באבידה משלם תשלומי כפל שנאמר [1]על כל אבידה אשר יאמר תנן התם (א)[א]היכן פקדוני אמר ליה אבד משביעך אני ואמר אמן והעדים מעידים אותו שאכלו משלם את הקרן [ב]הודה על פי עצמו משלם קרן וחומש ואשם [ג]היכן פקדוני אמר לו נגנב משביעך אני ואמר אמן והעדים מעידים אותו שגנבו משלם תשלומי כפל [ד]הודה מעצמו משלם קרן וחומש ואשם קתני מיהא בטוען טענת גנב דמשלם תשלומי כפל [ה]אבל בטוען טענת אבד לא משלם תשלומי כפל [ו]ואפי׳ טוען טענת גנב בשבועה הוא דמשלם תשלומי כפל אבל שלא בשבועה אינו משלם תשלומי כפל מנהני מילי דתנו רבנן [2]אם ימצא הגנב בטוען טענת גנב הכתוב מדבר אתה אומר בטוען טענת גנב או אינו אלא בגנב עצמו כשהוא אומר אם לא ימצא הגנב (א) בטוען טענת גנב הכתוב מדבר תניא אידך אם ימצא הגנב בגנב עצמו הכתוב מדבר אתה אומר בגנב עצמו או אינו אלא בטוען טענת גנב כשהוא אומר אם לא ימצא הגנב הרי טוען טענת גנב אמור הא מה אני מקיים אם ימצא הגנב בגנב עצמו הכתוב מדבר דכולי עלמא מיהת אם לא ימצא הגנב בטוען טענת גנב כתיב מאי משמע אמר רבא אם לא ימצא כמה שאמר אלא שהוא עצמו גנבו ישלם שנים ומנלן דבשבועה דתניא [ז][3]ונקרב בעל הבית אל האלהים [ח]לשבועה אתה אומר לשבועה או אינו אלא לדין נאמר שליחות יד למטה ונאמר שליחות יד למעלה מה להלן לשבועה אף כאן לשבועה בשלמא למאן דאמר חד בגנב וחד בטוען טענת גנב היינו דכתיבי תרי קראי אלא למאן דאמר תרוייהו בטוען טענת גנב תרי קראי למה לי אמרי חד למעוטי טענת אבד ולמאן דאמר חד בגנב וחד בטוען טענת גנב דלא מייתר למעוטי טענת אבד מנא ליה מגנב הגנב ולמאן דאמר תרוייהו בטוען טענת גנב דמיעט ליה טוען טענת אבד גנב הגנב מאי דריש ביה אמר לך מבעי ליה לכדרבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן [ט]דאמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן הטוען טענת גנב בפקדון משלם תשלומי כפל טבח ומכר משלם תשלומי ארבעה וחמשה למאן דאמר חד בגנב וחד בטוען טענת גנב דהאי גנב הגנב אפקיה למעוטי טענת אבד דר׳ חייא בר אבא מנא ליה אמר לך הקישא הוא [י]ואין משיבין על הקישא בשלמא למאן דאמר חד בגנב וחד בטוען טענת גנב שפיר אלא למאן דאמר תרוייהו בטוען טענת גנב גנב עצמו מנא ליה וכי תימא ליתי בק״ו מטוען טענת גנב דיו לבא מן הדין להיות כנדון מה להלן בשבועה אף כאן בשבועה נפקא ליה מדתנא דבי חזקיה [יא]דתנא דבי חזקיה יאמר שור וגניבה והכל בכלל אילו כך הייתי אומר מה הפרט מפורש קרב לגבי מזבח אף כל קרב לגבי מזבח מה יש לך להביא שה

כשהוא

והעדים מעידים אותו שאכלו. אכלו נקט לרבותא אף על פי שאכלו מן העולם פטור מן הכפל בטענת אבד וסיפא נקט שגנבו לרבותא דאע״פ שהוא בעין חייב כפל כיון שטוען טענת גנב: **הוי** אומר בטוען טענת גנב דבר הכתוב. דבא זה ולימד על זה: **מגנב** הגנב. דהגנב משמע המיוחד כמו העולה עולה ראשונה (פסחים דף נח:) הילך המיומנת שבילך (חולין דף לח.): **ואידך** (ב) הגנב לכדר׳ חייא בר אבא. אע״ג דהאי דריש לריבוי והאי למיעוט אין לחוש דהכל לפי סברת הדרש:

כשהוא

באבידה. מוצא אבידה שטוען נגנבה הימני לאחר שמצאתיה: **שנאמר על כל אבידה וגו׳.** ובטוען טענת גנב מוקמינן ליה להאי קרא לקמן בשמעתין: **תנן התם.** בהגוזל עצים (לקמן קה:): **משלם את הקרן.** דאין כפל אלא בטענת גנב: **הודה מעצמו משלם קרן וחומש ואשם.** דכתיב (ויקרא ה) או מכל אשר ישבע עליו לשקר וגו׳ וזהו אשם גזילות ואינו בא אלא על הודאת פיו דאע״פ דלא כתב בההיא פרשה הודאה כתב רחמנא באשם גזל הגר בפרשת נשא (ו) והתודו את חטאתם וגו׳ וחומש נמי אינו בלא אשם: **טענת אבדה.** אבד הימנו: **בשבועה.** לאחר שנשבע לשקר כדקתני משביעך אני: **בטוען טענת גנב.** בבעל הבית שטוען טענת גנב בפקדון זה כדכתיב (ז) וגונב מבית האיש וגו׳ הכתוב מדבר וקאמר דאם ימצא שהוא גנב שישלם שנים: **או אינו אלא בגנב עצמו.** שבעל הבית אמת טען ונמצא הגנב שגנבו: **כשהוא אומר אם לא ימצא הגנב.** ולקמיה מוקמינן לה בטוען טענת גנב שנמצא הוא בעצמו (ח) גנב הוי אומר דהאי קרא דלעיל נמי כשנמצא בעל הבית שקרן קאמר ולקמיה פרכינן תרי קראי למה לי: **בגנב עצמו.** מגיד הכתוב שגנב משלם כפל: **או אינו אלא בטוען טענת גנב קאמר.** דאם נמצא הוא גנב משלם כפל: ה״ג **כשהוא אומר אם לא ימצא הגנב הרי טוען טענת גנב אמור הא מה אני מקיים כו׳: אם לא ימצא כמו שאמר.** שטוען נגנבה כדכתיב וגונב מבית האיש: **אלא הוא עצמו גנבו.** ונקרב בעל הבית כלומר והוא כבר נשבע בדבר שלא שלח ידו מה כתיב אחריו על כל דבר פשע וגו׳ ישלם שנים (ט): **וממאי.** דהאי ונקרב בעל הבית לשבועה קאמר: **לשבועה.** שכיון שטוען וגונב מבית האיש ישבע שנגנבה ויפטר: **או אינו אלא לדין.** (י) לפרעון דשומר חנם שטוען נגנבה ישלם דהאי קרא בשומר חנם כתיב כדאמרי׳ בהשואל (ב״מ דף צד:): **שליחות יד למטה.** בשומר שכר שבועת ה׳ תהיה בין שניהם אם לא שלח וגו׳: **שליחות יד למעלה.** ונקרב בעל הבית אל האלהים אם לא שלח ידו: **למעוטי טענת אבד.** אם טען נאבדה הימנו ועדים מעידים שגנבו פטור מכפל אפילו נשבע: **משלם תשלומי ארבעה וחמשה.** כגנב עצמו דנפקא ליה מגנב הגנב: **הקישא הוא.** כיון דסמיכי להדדי הני קראי איתקש גנב וטוען טענת גנב להדדי מה גנב משלם תשלומי ארבעה וחמשה אם טבח ומכר אף טוען טענת גנב משלם ארבעה וחמשה. ואע״ג דאיכא למיפרך מה לגנב עצמו שכן חייב כפל בלא שבועה תאמר בטוען טענת גנב שצריך שבועה אין משיבין על ההיקש כדאמרינן להא מילתא בהגוזל עצים (לקמן דף קו:). ואיכא דאמרי הקישא כדמפרש התם הואיל וגנב משלם כפל וטוען טענת גנב משלם כפל מה גנב טבח ומכר משלם תשלומי ארבעה וחמשה אף טוען טענת גנב טבח ומכר משלם ארבעה וחמשה ולאו מילתא היא דהאי מה מצינו בנין אב הוא ולא הקישא אלא סמיכות המקראות קרי היקש והכי נמי שמעינן התם: **הניחא למ״ד חד בגנב וחד בטוען [טענת גנב] שפיר.** נפקא ליה גנב מהכא אלא למ״ד כו׳: **מדתנא דבי חזקיה.** דדריש קרא אחרינא דמשמעי בגנב עצמו אם המצא תמצא בידו הגניבה וגו׳. והאי דנקט דרשה ולא נקט קרא משום דמקרא לא נפקא לן בהדיא אלא בעלי חיים כדכתיב [שמות כב] משור ועד חמור עד שה חיים ומדרשה מרבה להו תנא דבי חזקיה לכולהו: **יאמר שור וגניבה והכל בכלל.** דמרבינן כל כעין הפרט דבר המטלטל וגופו ממון חמור ושה למה לי. ומשני אילו כן וכו׳. ולקמיה [סד.] מפרש מאי קאמר הא לאו כלל ופרט וכלל הוא דקדריש ליה כעין הפרט: **אף כל קרב.** ולא מתרבי מכעין הפרט אלא הקרב למזבח להכי כתב שה דלא תימא כלל לאתויי קרב למזבח קאתי דמה יש לך להביא שקרב למזבח ולא נכתב בפירוש שה כשהוא אומר שה הרי שה אמור הא מה אני מקיים גניבה שאני דורש בכעין הפרט:

לרבות

מסורת הש״ס

א) לקמן קו. קח: שבועות מט., ב) ב״מ מא., ג) [לקמן קו:] לעיל סב., ד) [לקמן קו: מנחות פב:], ה) [לקמן קה.], ו) [במדבר ה], ז) [שמות כב], ח) [נ״ל נגנבו יעב״ץ], ט) [שמות כב], י) פ׳ רש״ל וכר״ח.

◆

תורה אור השלם

1. עַל כָּל דְּבַר פֶּשַׁע עַל שׁוֹר עַל חֲמוֹר עַל שֶׂה עַל שַׂלְמָה עַל כָּל אֲבֵדָה אֲשֶׁר יֹאמַר כִּי הוּא זֶה עַד הָאֱלֹהִים יָבֹא דְּבַר שְׁנֵיהֶם אֲשֶׁר יַרְשִׁיעֻן אֱלֹהִים יְשַׁלֵּם שְׁנַיִם לְרֵעֵהוּ: שמות כב ח
2. כִּי יִתֵּן אִישׁ אֶל רֵעֵהוּ כֶּסֶף אוֹ כֵלִים לִשְׁמֹר וְגֻנַּב מִבֵּית הָאִישׁ אִם יִמָּצֵא הַגַּנָּב יְשַׁלֵּם שְׁנָיִם: שמות כב ו
3. אִם לֹא יִמָּצֵא הַגַּנָּב וְנִקְרַב בַּעַל הַבַּיִת אֶל הָאֱלֹהִים אִם לֹא שָׁלַח יָדוֹ בִּמְלֶאכֶת רֵעֵהוּ: שמות כב ז

◆

הגהות הב״ח

(א) גמ׳ אם לא ימצא הגנב הוי אומר בטוען טענת גנב: (ב) תוס׳ ד״ה ואידך גנב הגנב כו׳:

מוסף רש״י

באבידה. לפטור עצמו על ידי גנב, שטוען נגנבה הימנו האבידה שמצאתי ומצאה שבידו הוא, משלם תשלומי כפל. כגנב עצמו, דדרשינן אם לא ימצא הגנב, אם לא ימצא כמו שאמר, אלא הוא עצמו גנבו, וכתיב בתריה ישלם שנים (לעיל ז:). היכן פקדוני. אמר לשומר חנם היכן שורי אמר ליה אבד (שבועות מט.). משלם את הקרן. וכפל לא, דאין כפל אלא בטוען גנבה, וחומש ואשם נמי לא שייכי אלא כשהודה, דכתיב בגזל הגר והתודו (לקמן קו. וכעי״ז קח:). הודה על פי עצמו. לאחר שבועה (לקמן קו.) שלא באו עדים, משלם קרן וחומש ואשם. כדין שבועת הפקדון דלוקה באה עד שמודה ושב ארשעו ובא להתכפר, דכתיב בשבועת גזל הגר בפרשת נשא והתודו את חטאתם אשר עשו וגו׳ (שבועות מט.). אמר לו נגנב כו׳ הודה מעצמו משלם קרן וחומש ואשם. אבל כפל לא, דמודה בקנס הוא (שם). ונקרב בעל הבית אל האלהים לשבועה. והכי קאמר אם לא ימצא כמה שאמר שנגנבה אלא הוא גנבה, והוא כבר נקרב אל הדיינין לשבועה ונשבע שקר ואחר כך באו עדים, אשר ירשיעון הדיינין ישלם כפל (ב״מ מא.). אתה אומר לשבועה. קריבה לשבועה, או אינו אלא לדין. קריבה לדין, משפטה שטוען בב״ד נגנבה, אע״פ שלא נשבע ישלם כפל אם באו עדים (שם) שכיון שבא לדין ומו וכפר לומר נגנבה, ביד יתחייב כפל אם באו עדים שהיא בידו (שמות כב ז). אף כאן לשבועה. מדע שאין משלמין כפל ע״י טענת גנב אלא לאחר שבועה, וגם למדנו שפטור בנגנבה ואבדה בשבועה (ב״מ מא.). ואין משיבין על הקישא. אע״ג דאיכא למיפרך ביה, דאדם דן ק״ו מעצמו ואין אדם דן גז״ש והיקש מעצמו אלא אם כן למדה מרבו ורבו מרבו הלכה למשה מסיני (מנחות פב:).